

קיבלו מיכתבים, ולישכת הרמטכ"ל הוצפה בתחינות של אימות שביקשו לרדם על בניהם.

אז עלה הרעיון להרכיב ששתום מוות על הלחץ הציבורי העצום, ולהקים את מוסד נציב-קבילות-החיילים, אשר ישמש כתובת לחיילים הסבורים שנעשה להם עוול, כנציב-קבילות-החיילים הראשון מונה מי שהיה רמטכ"ל צה"ל, וחניך האסכולה האנגלית רב-אלוף (מיל.) חיים לסקוב. שינוי של לסקוב קהות. צה"ל לא נתן בידו כל אמצעי ענישה, שיפוט או הרת-עה. כל מה שלסקוב יכול לעשות, לפי פקודות מטכ"ל, הוא להמליץ ולדווח לראש אכ"א/בקרה על מימצאו, במידה שהוא מוצא את תלונת החייל מוצדקת.

אך לחיילים המטורטרים הפך השם לסי-קוב עוגן-הצלה, או לפחות תחתי-קיווה, אמיני אחוז ניכר מהם משתמש בו כדי לאיים על מפקדיו — איום שפעמים רבות אף מצליח.

אך השנה שעברה היתה השנה הפורה ביותר של לסקוב. הגיעו אליו 7224 קבני-לות (כ-600 קבילות לחודש), כש-805 מהן מתלוננות על טיטורטרים. למעלה משתי קבילות ליום בנושאי הטיטורטרים, כשנציב-קבילות-החיילים אינו הכתובת היחידה ל-תלונות חיילים.

בפני החייל עומדות עוד מיספר אפשר-

הצליח לריב עם אחד ממדריכיו הזוטרים, בעת שהתקומם על עונש, בלתי-מוצדק לדעתו, שהוטל על חניך אחר בקורס. אותו מדריך הורה לו לרוץ סביב הבסיס, עד שיקבל פקודה להפסיק. אודי רץ חצי שעה, שעתים, עד שהגיע לאפסוסי. כוחות ונפל על הארץ. אז התנפל עליו המדריך בצעקות ומכות, והורה לשני שוט-רים גדודיים להטיל אותו למחבוש בעוות הפרת פקודה — הפסקת הריצה ללא רשות. לאחר שאור מעט כוח הצליח אודי לברוח מהמעצר הבסיסי, ישר ללישכתו של דודו, עזר וייצמן שהיה אז אל"ם בחייל.

עזר נזף באודי, הסגיר אותו למיטסטרטה הצבאית. הוא נישפט והוטל עליו עונש מחבוש בבית-כלא. לאחר שסיים לרצות את עונשו, נזרק אודי מקורס-הטייס ועבר לחיל-הים, שם הוא התגלה כחייל ומפקד מעולה והגיע לדרגת רס"ר (לאימישמעתי).

בנח"ל הגיעו הטיטורטרים לקנה-מידה כזה, שראשי התנועות הקיבוציות התערבו אצל שר הביטחון דויד בן-גוריון כדי ש-ימתן אותם. באווירה של אז לא עלה בדעת איש לדרוש מצה"ל להפסיק את הטיטורטרים בכלל. באותה תקופה היה החומר האנושי בנח"ל בליל של חיילים מרקעים שונים, ארצות-מוצא ורמות-חברות שונות. אל בני-הקיבוצים חברי הגרעינים צירפו בבסיס-הטיטורטרים של הנח"ל — אחד מ-

רות, המאימת עתה על צה"ל. הטיטורטרים בצה"ל בא בגלים שיש להם מאפיינים קבועים. אחרי כל מלחמה, בכל תקופת רגיעה מבחינת המתח הביטחוני, ובכל תקופה שבה חלה נסיגה בעם, ובי-עיקבות זאת גם בצה"ל, בכל הנוגע ל-ערכים, מופיע הטיטורטרים במלוא היקפו.

בתקופה שעד אמצע שנות החמישים הפך הטיטורטרים הכימט-סאדיסטי חלק בל-תיינפרד בכל יהדות צה"ל. תמונות של חיילים הכורים לעצמם בורות עמוקים משך לילות ארוכים, כאשר המס-כף שלהם עור-מד ומשתין עליהם מלמעלה, ומורה לשאר חיילי הכיתה לשפוך את שאריות האוכל שנתרו במסטינגים שלהם על ראשו של החייל החופר, הפכו לשיגרה כימעט.

מיכתבי-התלונה של ההורים לרמטכ"ל ולשרים השונים נידחו בדר-ככל במשי-כתכתף: "מה הם מבינים בצבא." שיעור נסיונות-ההתאבדות בקרב חיילים חדשים הגיע למימדים מדאיגים.

את המצב הזה החליט להפסיק ערב מי-בי-צע דוד, מי שמונה אז כרמטכ"ל, משה דיין. הוא מינה את מי שהיה אז אלוף-מישנה צבי ("צביקה") זמיר (כיום מנהל סוגל בונה ובעבר אלוף-פקוד בצה"ל ר-ראש השב"כ), לחקור בבעייה ולשים קץ להתעללויות בחיילים. מיספר מישפטי-ראווה נערכו אז לקצי-

מקבל מהמפקד שלו, הוא מסרב למלא את הפקודה ומתריס לעומת המפקד. אני אכי-חוב תלונה ללסקוב. מצב זה גורם שמפק-דים חוששים לתת פקודות חוששים להעי-ביר אימונים כפי שהם סבורים שיש להעי-ביר אותם כדי להפוך את החייל ללוחם, ויוצרים חיילים-שלישוקולדה.

אם המצב הזה יימשך, יהיה צה"ל צבא של חיילים חלשים, כרכוכים, בלתי-מא-מנים, אשר האימוץ היחיד שאותו הם קיבלו בצורה מסודרת יהיה כיצד לנסח את הקבילה נגד מפקדיהם, כך שתוכנה יבחס רציני. אמר אחד מבכילי דינה זו.

למרות שלעיתים נדמה כי רק בחודשים האחרונים צצה תופעת הטיטורטרים בצה"ל, יש לטיטורטרים היסטוריה ארוכה מאד ב-ארץ — היסטוריה המתחילה עוד קודם-לקמתו של צה"ל.

אין ספק כי הפלמ"ח היה אבי הטיטור-טרים. או קראו לצורה זו של מציאת תעסוקה לחיילים, "טיטורט", הוא אבי ה-מושג הקיים היום, טיטורט, המוגדר ב-מילון כ-"רש, משק גלגלים".

אך הוספת האות נ"וץ למילה טיטורט היה בה לא רק משום שיבוש לשוני, אלא הערכה שונה לגמרי של עצם המעי-שה. האווירה בפלמ"ח היחסים בין המפק-דים לפקודיהם, הביאו לכך שכל עונש קבוצתי, כל מיסדר נוסף, כל מסע מפרך שכלל מישמעת-מים חריפה, התקבלו ב-ברכה, מלווה אומנם בקולות הרגילות, על-ידי נושאי עול הטיטורט.

לאותם פלמחניקים מיוזעים אחרי ריצה, תשושים אחרי מסע מפרך או מתייבשים בגלל חוסר-מים, נדמה היה כי כל העוני-שים הללו מוטלים עליהם מתוך מגמה אחת בלבד: להפוך אותם לחיילים טובים יותר, לחממים מעולים יותר וציונים בעלי הכרה עמוקה יותר. יותר זיעה — יותר ציונות, פחות מים — יותר פייטריות.

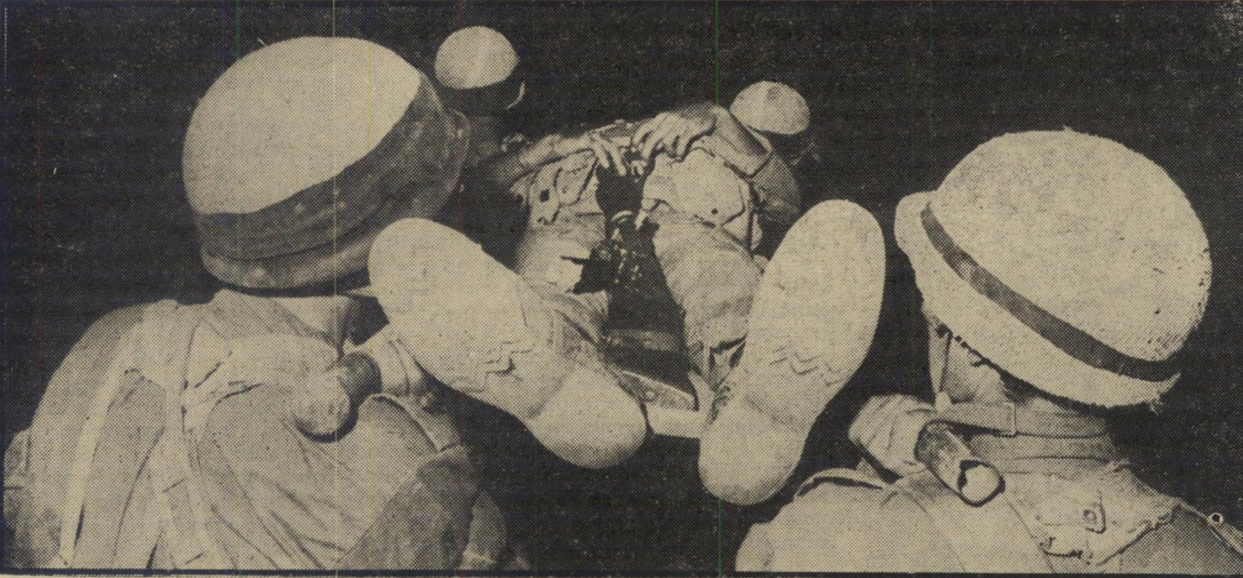
למפקדי הפלמ"ח לא זכורה כימעט כל תלונה של חייל על שמפקדו התעלל בו מתוך זדון או בכוונה לדפוק אותו. לאחר שהחיילים היו נרגעים מהמאמץ הפיסי, הם היו מודים בסתר-ליבם למפקדיהם, על שחישלו אותם יותר.

איזה פרצוף לצה"ל

אולם עם קום המדינה, ועם הקמת צה"ל, ובעיקר לאחר סיומה של מל-חמת-השחרור, עמדה בפני קברנטי ה-מדינה אחת השאלות הגורליות ביותר: איזו דמות לתת לצה"ל, באופן שיטחי-הסתכמה הבעייה בשאלה הניצחית כימעט: "מדוע פירקו את הפלמ"ח" אולם מאחרי-שאלה זו, שהיתה תולדה של מריבות פור-ליטיות-אישיות, ואפילו לא רעיוניות, של מנהיגי היישוב באותה עת, עמדה שאלה מרכזית:

האם צה"ל צריך להיות קטן ומובחר, לפי מושגי אותם הימים, אשר בו ישרתו רק לוחמים מהסוג של אנשי הפלמ"ח, בוגרי קיבוצים או אלה אשר יגיעו ל-רמתם — או שצה"ל יהיה צבא העם, צבא ככל הצבאות מבחינת מסמניו החיצוניים, כאשר ברור לחלוטין שהרכבו האנושי יהיה שונה לגמרי ויחייב תפיסות אחרות. הרמטכ"ל של צה"ל אז, יגאל ידין, ש-היה למעשה הרמטכ"ל הראשון — כי תיפ-קד גם בעת שיעקב דורי ז"ל נשא בתואר זה — מילא את שליחותו הפוליטית של בן-גוריון והחל תופך את הצבא ל-צבא ככל הצבאות.

בכיוון זה עזרו לו הקצינים שיצאו מ-כור-ההיתוך של הצבא הבריטי, "האסכור-לה האנגלית" כפי שהם כונו אז, אשר אחרים מהם — כאפריים בן-ארצי, חיים לסקוב ודן אבן, היו לאלופים בצה"ל. אז באה המהפכה הגדולה בצה"ל. ב-1949 הוציא ידין הוראות אשר ניראו למרבית החיילים והקצינים כ-"משונות", ו-לאחרים מהם אף כחילול-קודש ממש. הוט-לה חובת הצדעה לחייל או קצין בכיר יותר. הוקמו תדרי-החייל הנפרדים למספרים נים וסמלים. לקצינים הבכירים ניתנו, שומו-שמיים, הנגים יהודיים כשרים מצודים. אולם גם ידין לא השכיל או לקבוע נורמות לגבי יחסי-האנוש, ההתנהגות בין המפקד, בכל דרג שהוא, לבין הפקוד. ידין לא השכיל לקבוע את הגבול בין אימוץ מפרך ככל שהיה, לבין טיטורט, שפירושו בשפה המישפטית "צה"לית: הת-עללות, וחוסר-קביעה זה הפך בכיה-לדור-

מאוחרות, כשהנפוץ ביניהם הוא מטעאלונקות. זהו עונש נפוץ ביותר בצה"ל, אס"כי מטעאלונקות סביר, ובשעות היום, מהווה חלק מתוכנית-האימונים. התמונות המופיעות בכתבה זו צולמו בעת אימוני יחידות שונות בצה"ל, ואינן מדגימות טיטורטרים.

ריות להתלונן כשהוא מטורטרי, מושפל או משמש נושא להתעללות מפקדו. באגף כוח-אדם בצה"ל מעריכים כי בדרכים ה-אחרות מגישים יותר קבילות מאשר ל-לסקוב. מבלד בפני נציב-קבילות-החיילים רשאים החיילים להתלונן אצל מפקדי ה-מתעללים, אצל הפרקליט הצבאי הראשי, במיטסטרטה הצבאית החוקרת, בפני הרופא היחידתי, הרב הצבאי או קצין-הדת, קצין-בריאות-הנפש או הפסיכולוג וקצין-החינוך.

עינויים סאדיסטיים

חיילים יכולים גם להסתכן ולפ-ינות לרשויות אחרות, אשר במפורש השיטוט הצבאית מצביעה עליהם במפורש כאסורות בפנייה: נשיא המדינה, ראש הממשלה ושר-הביטחון, חברי-כנסת, הר-רמטכ"ל, אלוף-הפקוד, היועץ-המישפטי לממשלה, מבקר-המדינה, מערכות-העיתור נים, כולל ביטאון צה"ל בכחונה ועורכי-דין. דווקא תחילתו של המישפט, המסעיר עתה את המדינה, נעשית לא דרך החוק. מיספר עשרות חיילי נשפט-אימונים של התארגנו, ביוזמת אחד מהם, ושלחו מיכתב לח"כ חרות חיים לנדאו, לנדאו הודעו מהאשכוח החיילים, פנה לשרי הביטחון שימנעו פרס וולטר ישראל גלילי, ובעיקבות פנייתו זו החליט הרמטכ"ל להעי-מיד תישעת מפקדים לפני בית-הדין הצבאי המחוזי בחיפה.

המישפט מתנהל בימים אלה, וזוכה ב- (המסך עמוד 24)

אסור, לפי פקודות-מטכ"ל, לטרוץ תירגולים או אימו-מרבית התלונות וה-על טיטורטרים בשנות-ליליה

בסיס-הטיטורטרים הגדולים בארץ — עולים חדשים מארצות צפון-אפריקה ואסיה. מה שנחשב אז בצה"ל כחומר אנושי "בעייתי" מצא את דרכו לגדונו או לנח"ל.

רס"רים ותלונות

באותה תקופה החליטו מפקדי הנח"ל להוריד חייל זה מהמפה ה-שחורה של צה"ל. למפקדים בבסיס ה-טיטורטרים ניתנה הוראה לטרטר את חייליהם עד כמה שאפשר, להפוך אותם ממושעים וללוחמים ללא-יחת. השיטה היחידה שהיתה מוכרת אז למפקדי הנח"ל להשגת מטרה זו, היתה הטיטורטרים והתעללות. מי שנודע לשימצה בכל הארץ בגלל המצאות הטיט-טורים המקוריות שלו והפיכת הטיטורטרים ל-אמנות ממש, היה רס"ר אותו מחנה, חיים שימחון, מי שהואשם אחר-כך ברצח ה-נערה מירה ארצי בטבריה, אחד ממיקרי-הרצח האכזריים שהסעירו את המדינה, את מקומו של שימחון ירש באותו בסיס רס"ר משה גנץ. כיום משמש גנץ כמפקד בנח"ל בדרגת רבי-סרן, אולם בסוף שנות החמישים ותחילת שנות השישים די-היה להזכיר את שמו, כדי להעביר רעד בגוים של כל אחד מאלפי החיילים שעברו את בסיס-הטיטורטרים של הנח"ל. תקופת שיא נוספת בתולדות הטיטורטרים בצה"ל היתה בתחילת שנות השיבעים, לאחר שהסתיימה מלחמת-התשה. מער-כות העיתונים הוצפו באלפי מיכתבים של הורים מודאגים לגורל בניהם, אשר מפק-דיהם מתעללים בהם. חברי-הכנסת והשרים

אחרי 10 בלילה

ניסיונות, לסמלי ומפקדי מחלקות, מי-שפים אשר לא זכו לפירסום בכלי-התיק-שורת ההמונית, אך מהלכם ותוצאותיהם הובאו לידיעת מפקדי צה"ל בכל הדרגים, על-ידי פירוטמים פנימיים של הצבא.

קורבנות שיטת הטיטורטרים

עיקר הטיטורטורים באותה תקופה היה בשלושה חילות. יחידת ה-101 המפורסמת, קורס-טייס, והנח"ל, מהשתיים הראשונות לא הגיעו תלונות. חיילי ה-101 היו מלאי הערצה למפקדיהם, והתנאו ב-מיסגרת הסגורה הרמטית שאותה יצרו כדי להבדיל עצמם מכלל צה"ל. ולא העלו כלל על דעתם להתלונן. רק נפלטו היחיד-דה העזו להשמיע את תלונותיהם, וגם זאת בפורומים מישפחתיים בלבד. לגבי קורס-טייס, הצליחו המפקדים ה-מטורטרים לתחזיר לתודעת חייליהם כי ה-טיטורטרים, שפעמים רבות הסתיים באסונות-בנפש — כגון התייבשות חיילים בעת מסע-עונשין, או נסיונות-התאבדות — הוא חלק בלתי-נפרד מהמיתו של החניך ל-טייס טוב. התיזה של מדריכי קורס-הטייס אז, היתה: "טייס לא נמצא תמיד באוויר. הוא נאלץ לעיתים לצונח, או לנחות חתי-תלאונס, במידבר או בשטח-אוייב. טייסים גם נוסלים בשבי, ושם מתעללים בהם. הטיטורטורים יחשלו אתכם למצבים כאלה". מאוחר יותר היה אחד מקורבנות השיטה גם בנו של הרמטכ"ל האור ("אודי") דיין, אודי היה חניך בולט בקורס-טייס, אך